

Kəmalə Seyfulla qızı DADAŞOVA, i.f.d., dos.**Aytac Arzu qızı CƏLİLOVA**

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin (UNEC) magistrantı

E-mail: kamale.dadasheva.74@mail.ru

MÜASİR MÜƏSSİSƏLƏRDƏ KEYFİYYƏTİN İDARƏETMƏ SİSTEMLƏRİ

Xülasə

Məqalə müasir iqtisadi şəraitdə müəssisələrdə keyfiyyətin idarəetmə sisteminin fəaliyyətinin tədqiqinə həsr olunmuşdur. Eyni zamanda, müəssisələrdə keyfiyyətin idarəedilməsi məsələləri, keyfiyyətin idarəetmə sisteminin əsas modelləri, eləcə də, müəssisələr tərəfindən yaradılan standartların tətbiqi imkanları təhlil edilmiş, həmçinin, mövcud problemlər araşdırılmış, onların aradan qaldırılması istiqamətində təklif və tövsiyələr irəli sürülmüşdür.

Açar söz: müəssisə, keyfiyyət sistemi, standart, investisiya, iqtisadi inkişaf, rəqabət

UOT: 005.95**JEL: M12**

Giriş

Son illər müasir bazar iqtisadiyyatı şəraitində rəqabətqabiliyyətli müəssisə və təşkilatların həm daxili, həm də xarici bazarlarda fəaliyyəti üçün əlverişli şərait yaranmışdır. Belə bir şəraitdə istehsalçılar istehlakçıların inamını qazanmaq uğrunda mübarizə aparmaq məcburiyyətində qalırlar ki, bu da öz növbəsində onların təcrübədə metrologiya, standartlaşdırma və sertifikatlaşdırmanın üsul və qaydalarından daha geniş şəkildə istifadəsini tələb edir.

Ümumilikdə idarəetmədən keyfiyyətin idarə olunmasına keçdikdə ölçmələrin rolu əhəmiyyətli dərəcədə artır [1, s.154]. Hər şeydən əvvəl ona görə ki, keyfiyyətin idarə edilməsində emal edilməli olan məmulatların miqdarı idarəetmənin hər hansı digər sahələrində emal olunan məmulatların miqdarını xeyli üstələyir. Müəssisənin məhsullarının keyfiyyətinin sadə qiymətləndirilməsi üçün onların kəmiyyətini və ya ölçüsünü qiymətləndirmək tələb olunur. Bu da onunla izah olunur ki, hər bir məhsulun ayrı-ayrılıqda birdən çox keyfiyyət göstəricisi olur. Bəzən məhsulun yüzlərlə keyfiyyət göstəriciləri olur və onların hər biri bir çox idarə olunan və idarə olunmayan amillərdən asılıdır.

Ölçmələrin keyfiyyətin idarə edilməsində xüsusi rol oynamasının ikinci səbəbi keyfiyyətin qeyri-maddi obyekt kimi çıxış etməsidir. ISO 9001-2008 standartında verilən tərifə görə keyfiyyət bir sıra daxili xarakteristikaların tələblərə cavab vermə dərəcəsidir [2, s.150].

Keyfiyyətin idarəetmə sisteminin əsas xüsusiyyətləri

Keyfiyyət obyektin qiymətləndirilməsi üçün bir ölçüdür. Keyfiyyəti götürmək, ona toxunmaq mümkün deyildir. Bütün bu sadalananları keyfiyyətə malik olan yalnız bir obyektə etmək olar. Keyfiyyəti ancaq bu və ya digər dərəcədə dərk etməklə qiymətləndirmək olar. Müəssisənin məhsulunun keyfiyyəti tələbatların ödənilməsinə yönəldilmişdir, lakin nə tələbat, nə də onların ödənilmə dərəcəsi keyfiyyət üçün əhəmiyyətli deyil. Belə olduğu halda keyfiyyət obyektin xüsusiyyətləri haqqında məlumatların məcmusudur. Onun yaradılması və qiymətləndirilməsi prosesini bu qədər mürəkkəb və ziddiyyətli edən keyfiyyətin hiss olunmamasıdır. Eyni obyektin keyfiyyəti istər-istəməz müxtəlif insanlar tərəfindən fərqli qiymətləndiriləcəkdir. Ölkəmizdə müəssisələrin keyfiyyət sahəsində dünya səviyyəsindən geri qalması iki əsas amildən qaynaqlanır:

- son illərə qədər ölkəmizdə istehsal müəssisələri arasında rəqabət mühiti zəif olmuşdur və müəssisələrin əsas vəzifələri bazar tələbatının yerinə yetirilməsinə yönəldilmişdir [3,s.170];

- son illərdə sənaye müəssisələrinin istehsal və idarəetmə səviyyəsi müasir postsovet məkanı ölkələri ilə müqayisədə xeyli geri qalmışdır.

Müəssisələrin inkişafında əsas məsələ idarəetmə sahəsində müasir beynəlxalq təcrübənin tətbiqinin genişləndirilməsidir.

Keyfiyyəti idarəetmənin son məqsədlərini təhlil edərək belə nəticəyə gəlmək olar ki, keyfiyyət sahəsində müəssisələrin siyasəti necə şərh olunsada, keyfiyyətin yaxşılaşdırılması cəhdləri birbaşa iqtisadi amillərlə bağlıdır. Bu, o, deməkdir ki, keyfiyyəti idarəetmənin son məqsədi iqtisadi effektin əldə edilməsidir, başqa sözlə, müəssisə tərəfindən gəlirin əldə edilməsinə yönəlmişdir. Məlumdur ki, mal istehsalçısının uğurlu iqtisadi fəaliyyəti aşağıdakı tələbləri ödəyən məhsulun buraxılması ilə təmin olunur:

- istehsalçıların tələblərinə tam uyğundur;
- cəmiyyətin tələblərinə cavab verir, təhlükəsizlik tələblərini və ətraf mühitin mühafizəsi tələblərini nəzərə alır;
- qüvvədə olan standartlara və TŞ-ə uyğundur;
- istehlakçılara rəqabət imkanlı qiymətlərlə təklif olunur;
- istehsalat üçün iqtisadi cəhətdən sərfəli olur.

İSO seriyalı 9000 standartlarında göstərilədiyi kimi məhsula dair bu tələblər təşkilatda effektiv keyfiyyəti idarəetmə sistemlərinin layihələndirilməsi və tətbiqi yolu ilə təmin oluna bilər.

Belə sistem təklifin bazar tələbatını üstələdiyi bir şəraitdə həm istehsalçılara həm də istehlakçılara qazanclarla, məsrəflərlə və risklərlə bağlı olan problemləri həll etməyə imkan verir. Bu zaman göstərilən beynəlxalq standartlarla aşağıdakı tədbirlər tövsiyə olunur:

1. İstehlakçılar tərəfindən gəlirlərin əldə edilməsilə bağlı olan problemlərin həlli zamanı malların funksional yararlılığının yaxşılaşdırılması məsələlərinə, deməli, müştərilərin tələbatlarının daha tam ödənilməsinə və onlar tərəfindən istehsalçılara inamın artırılmasına xüsusi diqqət yetirməli.

2. Əmtəə istehsalçıları tərəfindən gəlirlərin əldə edilməsilə bağlı olan problemlərin həllində gəlirlərin yüksəldilməsinə və bazarın nəzarət olunan payının artırılmasına xüsusi diqqət yetirməli.

3. İstehlakçıların xərcləri ilə bağlı olan problemlərin həlli zamanı həm məhsulun əldə edilməsi xərclərinə, həm də həmin məhsulun təyinatına görə istifadə edilməsi xərclərinə diqqət yetirməli.

4. Mal istehsalçılarının xərcləri ilə bağlı mövcud olan problemlərin həlli zamanı məhsulun qeyri-məqbul satışı və keyfiyyətə dair tələblərdən

kənara çıxmalar ucubatından müəssisənin qarşılaşdığı itkilərə xüsusi diqqət yetirməli.

5. İstehlakçıların riski ilə bağlı olan problemlərin həlli zamanı insanların sağlamlığı və təhlükəsizliyi, məhsuldan məmnunsuzluq, istismar hazırlığı, reklamasiyalar və inamın itirilməsi ilə bağlı olan risklərə xüsusi diqqət yetirməli.

6. Əmtəə istehsalçıların riski ilə bağlı olan problemlərin həlli zamanı nüfuzun və şöhrətin, bazarın itirilməsinə, istehsalçıların riskinə və iradələrinə, hüquqi məsuliyyətə gətirib çıxaran məhsul qüsurları ilə bağlı olan risklərə xüsusi diqqət yetirməli.

Keyfiyyəti idarəetməni iqtisadiyyatın xüsusiyyətinə aid edərək keyfiyyəti idarəetmə çərçivəsində həll olunan məsələlər dairəsini nəzərdən keçirərək, bunlardan iki əsasını qeyd etmək lazımdır:

- tələb olunan rəqabət imkanlılığını təmin edən daha məqsədəuyğun keyfiyyət səviyyəsinin təyini (A);
- verilmiş keyfiyyət səviyyəsinin əldə edilməsinin təmini (B);

Baxılan məsələlərin həlli zamanı tətbiq olunan metodologiya və meyarlar klassik iqtisadiyyatda ümumi qəbul olunmuşlara oxşardılar. Variantların seçilməsi və həllərin qəbul olunması əldə edilən effektin onun əldə edilməsinə tələb olunan xərclərin müqayisəsi yolu ilə, yəni effektivliyin qiymətləndirilməsi yolu ilə həyata keçirilir.

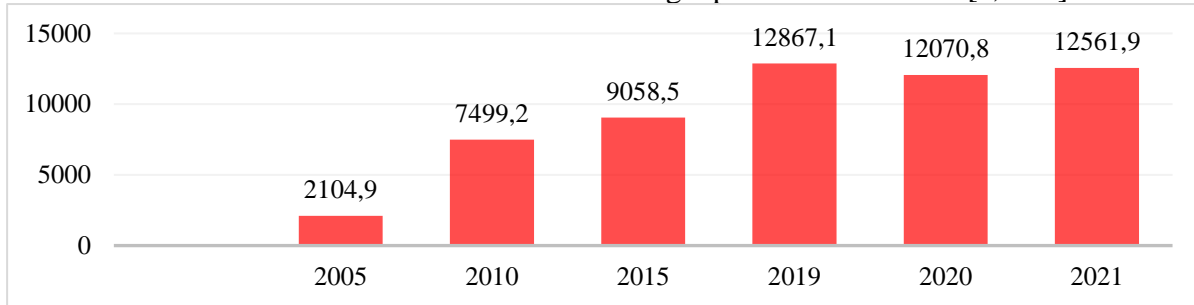
Keyfiyyət idarəetmə sistemlərinə (KMS) tələbləri təsvir edən ISO 9001–2008 standartları bütün müasir idarəetmə nəzəriyyəsinin nailiyyətləri əsasında Beynəlxalq Standartlaşma Təşkilatı (İSO) tərəfindən hazırlanmışdır və müəssisələrdə istifadə üçün nəzərdə tutulmuşdur. Özlüyündə idarəetmənin ümumi nümunələri kontekstindən kənarda tətbiq edilən bu standartlar faydasızdır. Bu, bir çox ölkə müəssisələrində ISO 9001 standartının tətbiqinin real səmərə vermədiyi məlum faktı izah edir.

Keyfiyyətin idarə edilməsi sistemi bir-biri ilə əlaqəli bir sıra prosesləri əhatə edir. Bu proseslər təkcə məhsulun həyat dövrü proseslərini (məhsulun istehsalı və ya xidmətlərin göstərilməsi) deyil, həm də resursların idarə edilməsi, məlumat mübadiləsi, daxili auditlər, idarəetmənin nəzərdən keçirilməsi və s. kimi çoxsaylı idarəetmə, monitoring və ölçmə proseslərini əhatə edir. Təşkilati proseslərin qarşılıqlı əlaqəsi çox vaxt mürəkkəb ola bilər. Bu proseslərin giriş və çıxışları həm xarici,

həm də daxili istehlakçılara aid edilə bilər. Proses şəbəkəsinin modelləşdirilməsinin istehlakçıların tələblərinin proses girişləri kimi müəyyən edilməsində mühüm rol oynadığını göstərir. Müştərilərin prosesin nəticəsi ilə bağlı məmnunluq və ya narazılıq barədə rəyi keyfiyyət idarəetmə sisteminin davamlı təkmilləşdirilməsi prosesinə mühüm giriş təşkil edir. Belə olduğu halda metrologiya, standartlaşdırma və sertifikatlaşdırma bir vasitəyə çevrilir, onlardan istifadə is-

tehsalçıya məhsulların, işlərin və xidmətlərin keyfiyyətini, rəqabət qabiliyyətini və istehsalın səmərəliliyini təmin etməyə imkan verir [4, s.130].

Proses yanaşması məhsulun həyat dövrləri üçün tələb olunan prosesləri, eləcə də daxili audit prosesi, idarəetmənin nəzərdən keçirilməsi prosesi, məlumatların təhlili prosesi və resursların idarə edilməsi prosesi kimi keyfiyyət idarəetmə sisteminin effektiv tətbiqi üçün tələb olunan digər prosesləri əhatə edir [5, s.70].

Qrafik 1. Azərbaycanda 2005-2021-ci illər ərzində milli iqtisadiyyata yönələn daxili investisiyaların dəyişən dinamikası (mln. manat) [7]

Aparılmış statistik təhlillər onu göstərir ki, ölkəmizdə 2005-2021-ci illərdə milli iqtisadiyyata yönələn daxili investisiyaların həcmində də artım tendensiyası qeydə alınmışdır (Qrafik 1). Məsələn, 2005-ci ildə ölkə iqtisadiyyatında olan bütün iqtisadi sahələr üzrə 2104,9 mln. manat vəsait ayrılmışdır. 2005-ci illə müqayisədə 2010-cu ildə bu göstərici artaraq 7499,2 mln. manata çatmışdır. 2015-ci ildə isə bu göstərici artaraq 9058,5 mln. manat, 2020-ci ildə isə daxili investisiyaların həcmi 12070,8 mln.manat təşkil etmişdir. 2021-ci ildə isə milli iqtisadiyyata 12561,9 mln. manat daxili investisiyalar həcmində vəsait ayrılmışdır. Təhlildən də göründüyü kimi ölkə iqtisadiyyatı üzrə investisiya qoyuluşlarının həcmi 2005-ci ildən başlayaraq artma tendensiyasına malik olmuşdur. Məhz investisiya qoyuluşlarının həcmnin artması nəticəsində istehsal müəssisələrinin müasir innovativ texnologiyalarla təchizatı yüksəlmiş, innovativ məhsul istehsalı artmışdır. Nəticədə müəssisələrdə yeni keyfiyyət sisteminin tətbiqi sahəsində müsbət irəliləyişlər qeydə alınmışdır. Nəticədə beynəlxalq bazarlara istehsal olunmuş məhsulların ixrac həcmi artmışdır.

Müəssisələrdə keyfiyyət sisteminin təkmilləşdirilməsi məsələləri

Hər bir istehsal müəssisəsində qərarların qəbulu, daxili və xarici bazarın tələblərinə cavab

verən yeni məhsulun hazırlanması və nəhayət, müqavilə üzrə məhsulların çatdırılma sürəti müəssisənin rəqabətqabiliyyətini müəyyən edir. Sürət keyfiyyətin tərkib hissələrindən biridir. “Keyfiyyətli və zamanında” ifadəsi yanlışdır. Əgər müəssisə öz istehsal olunmuş məhsulu ilə yerli və daxili bazara gec daxil olursa, bu zaman müəssisənin tamamilə iflas olmaq təhlükəsi yaranır [6,s.64].

Bu vəziyyətdə yalnız iki problemin birgə həlli köməyə çata bilər: informasiya axınlarının rəşional təşkili; müəssisənin fəaliyyəti ilə bağlı bütün məlumatların qəbulu və emalı.

Əgər müəssisədə yaradılmış keyfiyyəti idarəetmə sistemi ISO 9001–2008 standartlarının tələblərinə tamamilə uyğun gəlsə belə, yuxarıda göstərilən vəzifələrin ikincisini, yəni müəssisənin fəaliyyəti ilə bağlı bütün məlumatların qəbulu və işlənməsini təmin etmir. Müəyyən bir prosesdə lazımi məlumatlar vaxtında tam şəkildə əldə olunmur, nəticədə qəbul edilən qərarlar prinsipcə uyğun olmur. Bu gün ISO standartlarından fərqli olaraq müəyyən edilmiş hər hansı digər idarəetmə metodologiyası İKT texnologiyalarından istifadə etmədən effektiv ola bilməz. Odur ki, hal-hazırda müəssisələr səmərəli fəaliyyətlərini təmin etmək üçün öz standartlarını və tövsiyələrini yarada və ISO 9001:2008 beynəlxalq keyfiyyət standartla-

rını tətbiq edə bilirlər. Praktik təcrübəyə və statistik tədqiqatların nəticələrinə əsaslanaraq belə qənaətə gəlmək olar ki, keyfiyyət idarəetmə sisteminə ən populyar modellər ISO 9001:2008 keyfiyyət standartlarıdır. Müasir keyfiyyət menecmenti müəssisədəki bütün prosesləri, o cümlədən idarəetməni optimallaşdırmaq və tənzimləmək üçün nəzərdə tutulmuş universal mexanizmdir. Müəssisədəki proseslərin düzgün idarə edilməsi son məhsula qədər istehsalın bütün mərhələlərində məhsulun keyfiyyətinin proqnozlaşdırılmasına və stabiliyinə zəmanət verir.

Müəssisə tərəfindən nəzarət, ölçmə və sınaq avadanlıqlarını istifadə edərkən aşağıdakılar mütləq nəzərə alınmalıdır:

1. Ölçmələrin hansı ölçmə vasitələri və dəqiqliklə aparılmalı olduğunu müəyyən etmək;
2. Avadanlığın lazımi tələblərə uyğunluğunu sənədləşdirmək;
3. Mütəmadi olaraq cihazın kalibrləməsini aparmaq;
4. Kalibrləmənin metodologiyasını və tezliyini müəyyən etmək;
5. Kalibrləmə nəticələrini sənədləşdirmək;
6. Ətraf mühitin parametrləri nəzərə alınmaqla ölçü avadanlığından istifadə şərtlərini təmin etmək;
7. Qüsurlu və ya istifadəyə yararsız nəzarət və ölçü cihazlarını istifadədən uzaqlaşdırmaq;
8. Aparat və proqram təminatını yalnız xüsusi təlim keçmiş personalın köməyi ilə tənzimləmək.

Yuxarıda sadalanan tələbləri təmin etmək üçün, eyni zamanda metroloji təminatla bağlı işləri həyata keçirmək üçün müəssisə mütləq akkreditasiya olunmuş metroloji xidmətə də malik olmalıdır.

Müəssisənin rəhbərliyi istehlakçıların istəklərini müəyyən etməli, istehlakçının tələblərinə diqqət yetirməli, rəsmiləşdirməli və keyfiyyət siyasətindəki məqsəd və öhdəlikləri sənədləşdirməlidir. Keyfiyyət Siyasətini elə hazırlamalıdır ki, o, keyfiyyət sahəsində ideyaların təşkilatın bütün işçiləri tərəfindən qəbul edildiyinə əminlik yaratsın, , başa düşülən və edilə bilən olsun. .

Əslində keyfiyyət siyasəti keyfiyyətin təmin edilməsi və təkmilləşdirilməsi üçün gündəlik işi nəzərdə tutan keyfiyyət menecmenti proqramının əsasını təşkil edir.

Əksər auditorlar müəssisənin işçilərinin keyfiyyət siyasətini başa düşmələrinin təsdiqini

tələb edirlər. Bunun üçün işçilərlə müsahibələr aparır və tapşırıq gündəliklərini təhlil edirlər. Buna görə də, təşkilatın işçilərini keyfiyyət siyasətini və onun mahiyyətini ətraflı başa düşməyə hazırlamaq tövsiyə olunur

Beynəlxalq sertifikatla malik olan müəssisələr məhsulların keyfiyyətinə təsir edən bütün proseslər üçün aydın, standartlaşdırılmış iş təlimatlarına malik olmalıdır. Proses üçün lazımi iş sənədlərini, avadanlıqları və onların istismarı üçün tələbləri müəyyən edən təsdiq edilmiş iş təlimatlarını, iş mühitini, normativ sənədləri və keyfiyyət planlarını müəyyən etməlidir. Avadanlıqların istismarı üçün tələbləri müəyyən edən təsdiq edilmiş iş təlimatlarının müəyyən edilmiş qaydalara uyğunluğunu qorumaq üçün onları vaxtaşırı nəzərdən keçirmək lazımdır. Avadanlıqların dəqiqliyinin ölçülməsi və onların sınaqdan keçirilməsi zamanı keyfiyyətin təmin olunması çox vacibdir, çünki keyfiyyətin qiymətləndirilməsi avadanlıqların etibarlılığına birbaşa təsir edir.

Keyfiyyət idarəetmə sisteminin beynəlxalq uyğunluq sertifikatı bütün dünyada tanınan sənəddir. O, şirkətin yüksək texnoloji imkanlara malik olduğuna və elmi-texniki tərəqqinin tələblərinə uyğunluğuna zəmanət verir ki, bu da müəssisələr üçün xüsusilə vacibdir.

Nəticə

Son illər keyfiyyətin idarə edilməsi sisteminin tətbiqi könüllülük əsasında həyata keçirilir. Lakin, buna baxmayaraq Avropada elə bir nüfuzlu şirkət yoxdur ki, o, ISO 9001:2008 beynəlxalq uyğunluq sertifikatı olmayan müəssisə ilə müqavilə bağlasın. ISO 9001–2008 standartlarına əsaslanan effektiv keyfiyyət sistemi yaratmaq üçün, bir qayda olaraq, müəssisələrə əlavə olaraq sahə standartlarından və öz normativ sənədlərindən də istifadə edirlər. Bütün proseslərin optimallaşdırılmasına nail olmaq və keyfiyyəti yaxşılaşdırmaq üçün təşkilatın mərhələlərlə keçməli olduğu beş səviyyəni ISO keyfiyyət idarəetmə sistemi aydın şəkildə müəyyən edir. O, kifayət qədər tanınmış və istənilən biznes sahəsinə malik müəssisələr üçün uyğun standartları əhatə edir. Beləliklə, ISO 9001–2008 standartı müasir texnologiyaların xüsusi tətbiqinin tərkib hissələrindən biridir. Müəssisədə ISO 9001–2008 standartlarının tətbiqi o halda səmərəli hesab olunur ki, təşkilatın fəaliyyəti ilə bağlı bütün məlumatları təhlil etmək üçün İKT texnologiyasından düzgün istifadə olunmuş olsun. Hər bir təşkilat üçün xüsusi olan

ISO - keyfiyyətin idarə edilməsi standartını əldə etməsidir.

Şirkətlərin layihə idarəçiliyi istehsalın əsası hesab edilə bilər, buna görə də, keyfiyyət idarəetmə sistemini uyğunlaşdırmaq üçün ISO 9001–2008 modelinin tələblərinə cavab verən, dünya təcrübəsində istifadə olunan digər standart və texnologiyalar sisteminə əsaslanan strategiya hazırlamaq lazımdır. Ümumiyyətlə, həm dövlət, həm də özəl sektor üzrə fəaliyyət göstərən istehsal müəssisələrində beynəlxalq standartların tətbiqi zəruridir. Bu halda yerli və xarici bazarlara dünya standartlarına uyğun məhsullar çıxarmaqla müəssisələrin gəlirlə işləməsinə təmin etmək mümkündür.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Cabbarov T., Rzayev G. “Keyfiyyətin idarə olunma sistemi”. Bakı, Azərbaycan Neft və Sənaye Universiteti nəşr. 2017, 255 s.

2. Mehdiyev M. “Keyfiyyətin idarə edilməsi”. Bakı, İqtisad nəşr. 2007, 290 s.

3. Управление качеством : учеб. пособие / Б.И. Герасимов, Н.В. Злобина, С.П. Спиридонов. – М. : Кнорус, 2005. – 272 с.

4. Герасимов Б.И. Управление качеством на промышленном предприятии / науч. ред. Б.И. Герасимова. – М.: Изд. Машиностроение, 2006. – 204 с.

5. Денисова А.Л. Реинженеринг бизнес-процессов: аспекты качества / Назрань: Изд. Пилигрим, 2005. – 168 с.

6. ISO 9001–2008. Системы менеджмента качества. М.: Стандарт-информ, 2009. – 25 с.

7. [https://www.stat.gov.az/menu/6/statistical_yearbooks/Azərbaycanın statistik göstəriciləri 2022](https://www.stat.gov.az/menu/6/statistical_yearbooks/Azərbaycanın_statistik_göstəriciləri_2022)

Дадашова К.С., Доц. д.ф.э.

Джалилова А.А.

Азербайджанский Государственный Экономический Университет (UNEC)

E-mail: kamale.dadasheva.74@mail.ru

СИСТЕМА УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ НА СОВРЕМЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Аннотация

Статья посвящена исследованию функционирования системы управления качеством на предприятиях в современных экономических условиях. В статье проанализированы вопросы управления качеством на предприятиях, основные модели системы управления качеством, а также применение стандартов, созданных предприятиями. При этом в статье были исследованы существующие проблемы, выдвинуты предложения и рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: предприятие, система качества, стандарт, инвестиции, экономическое развитие, конкуренция.

Dadashova K.S., Ph.D in economics, Assoc. prof.,

Dzhalilova A.A.

Azerbaijan State University of Economics (UNEC)

E-mail: kamale.dadasheva.74@mail.ru

QUALITY MANAGEMENT SYSTEM AT MODERN ENTERPRISES

Resume

The article is devoted to the study of the quality management system at enterprises in modern economic conditions. The article analyzes the issues of quality management in enterprises, the main models of the quality management system, as well as the application of standards created by enterprises. At the same time, the existing problems were investigated in the article, proposals and recommendations for their elimination were put forward.

Key words: enterprise, quality system, standard, investment, economic development, competition.